Onzen Heertje

Kwartaalschrift 2006/2
v.u. Onzen Heertje erfgoedvereniging vzw., Doornstraat 11A, 8970 Poperinge

Gidsbeurt door E.H. Lambert in de O.-L.-V-Vrouwekerk.

Om 14u00 waren we op de afspraak, 26 juni 2006. Nestor Coutigny een trouwe bezoeker had de happening gepland. Hij wou met zijn familie de kerk bezoeken. Omdat onze mensen altijd willen bijleren waren we er als de kippen bij want Meneer pastoor weet van zijn kerk behoorlijk veel. En al zijn we de locatie al jaren gewoon voor onze erfgoeddag. We hebben er zeker nog hoekjes en kantjes ontdekt waar we nog nooit hadden op gelet.

Trouwens we kregen een VIP-begeleiding tot in de meest beschermde hoekjes…

Volg ons even. Wie de verzameling foto's van de beelden kent die we het laatste erfgoed publiceerden zal al heel wat weten over de beelden. We zullen dus in ons verslag ons daar niet zo druk mee bezig houden.

Aan het kerkportaal

Aan de ingang werden we erop gewezen dat de oudste beelden op de

jubé aan de ingang staan. Buiten zijn de beelden wel of niet[1] door de geuzen in de tijd 'bestormd'.
Het ene raam opzij achteraan aan beide kanten kan een bepaalde eigen architecturale reden hebben. Alle andere zijramen zijn koppels. Omwille van de wateraders werd er niet verder uitgebreid.
Het mooie beeld dat opzij de ingang siert is hetzelfde als het beeld vooraan in de nis. De kerk is toegewijd aan Maria: Maria-ten-hemel-opgenomen.
Het beeld kadert in de apocalyptiek[2] van de bijbel. Het heeft wortels in de het Genesisverhaal. Iedereen herkent de appel in de bek van de slang. Onze gids wijst op de maan als symbool van de vruchtbaarheid.

Dit is de pateen van de kelk gegeven voor Carolus DEVOS door de familie SOHIER-ROUSERé (1913).

---

[1] De deken der christenheid was volgens bepaalde speurders 'nieuw gezind'. Het zou wel eens kunne dat er nooit geen beelden hebben ingestaan. De rekeningen die achteraf werden gepresenteerd kunnen vergeleken worden met de rekeningen die na de oorlog wel of niet terecht oorlogsschade opbrachten.
[2] Openb. 12:1: "Een groot teken verscheen aan de hemel: een vrouw, omkleed met de zon, de maan onder haar voeten en op haar hoofd een kroon van twaalf sterren."

Rechter zijbeuk

Dat er achter de 'boiserie' aan de beide kanten een oude kruisweg zit, dat wisten we ook uit onze beelden-omslag[3].
Er is in de loop der tijden heel wat gewijzigd en veranderd in de kerk. De berging rechts is een oude zijingang. De doopvont, een marmeren soliede doopvont, wordt niet meer gebruikt omdat men de betrokkenheid van de geïnteresseerde familie niet kan waar maken in de kleine oppervlakte. De kast achteraan herinnert aan de bergkast waar het doopregister werd bewaard.

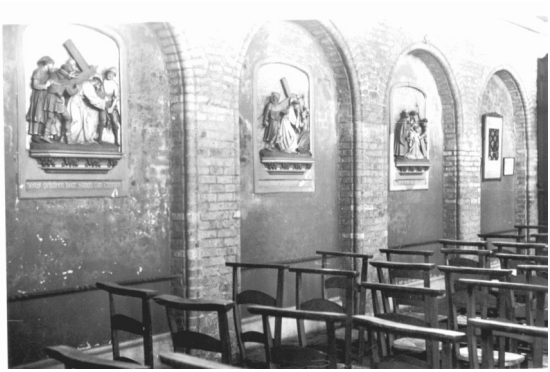

[3] Te koop bij Onzen Heertje, 12,50 €: alle beelden uit de kerk, kwalitatief afgedrukt in kleur + begeleidende tekst.

Stefanus

De drie beelden aan de rechterkant leren dat Stefanus[4] een ereplaats heeft in de kerkelijke liturgie. De mis van de drie wensen in de O.-L.-Vrouwekerk op het feest van de eerste martelaar, die ook in de bijbel wordt vernoemd, is van ouds een geëerde Heilige ter plaatse. Hij houdt inderdaad de martelaarspalm en heeft de attributen van zijn dood, de stenen, bij. Hij draagt volgens onze gids de tunica[5], de kledij van de subdiaken. We gingen het na. Dit was een vergeeflijke lapsus. Het gaat om de dalmatiek, de kledij van de diaken. Het beeld is vergezeld van de moeder van smarten en de H. Catharina met de toren en de drie vensters. De bekeerde heilige wou de drie vensters ter ere van de drie-eenheid. Het koste haar het leven. Haar vader wou dat niet. Hij

[4] Stefanos = met de krans getooid. Stefanus was de eerste martelaar en was de ***eerste diaken*** van de zeven die werden aangesteld door de apostelen om de aalmoezen eerlijk te verdelen onder de weduwen. Hierdoor konden de apostelen zich concentreren op preken en lesgeven. Hij werd gestenigd na in Jeruzalem de hogepriester en de ouderen te hebben beschuldigd van de moord op de Messias. Volgens een legende werd het lichaam van Stefanus in 415 ontdekt in Jeruzalem. Het lichaam werd overgebracht, met een tussenstop in Constantinopel, naar het Vaticaan in Rome. De vermaarde overblijfselen werden in het graf van Laurentius van Rome bijgezet.

[5] De **tuniek** of **tunica** is ook een kerkelijk parament (liturgisch kledingstuk) in de Rooms-katholieke Kerk en sommige orthodoxe kerkgemeenschappen. Zij is het liturgisch kledingstuk van de subdiaken.

werd zelf doodgebliksemd om de marteling. Zo werd Catharina de patrones van de pompiers.

Opzij is het inderdaad aangewezen even bij het bord stil te staan. De gids wees ons op de bouwgeschiedenis. Nu zien we telkens wanneer we de pilaren bekijken hoe deze kerk zoals trouwens veel kerken in verscheiden fazen is ontstaan.

Oud beeld van de preekstoel.

De schilderijen in de kerk verdienen een afzonderlijke bespreking. De kopieën van Rubens, de schilderij va Jan van Ieper, de pracht van de Thomas-schilderij – het paradepaardje van de pastoor – en de grisaille aan de linkse kerkwand. Het zijn allemaal juweeltjes.

Pastoor van Ars

We stonden dan even stil bij de patroon van de priester. De indringende blik van het pastoortje van Ars in het heel gepast kader van de Empire-preekstoel liet de bezoekersgroep even verpozen. De aandacht verzwakte eventjes. De figuren van de vier evangelisten en de kerkvaders verwezen naar de oude

functie van de hoge stoel van waarop de pastoor de leer verkondigde. Gelukkig hangt de H. Geest boven zijn hoofd.. Zo kon er altijd inspirerend gepreekt worden.

Was de stille voortgang om te vermijden dat de geschiedenis verteld zou worden van die andere preekstoel, die van de buren, die van Sint Bertinus, die wel mooier is, maar waar het verhaal van de plaatsing niet zo duidelijk is?

De medaillon van Margareta Alacoque is een recenter pronkstuk. Het herinnert de oudere bezoeker aan de 9 eerste vrijdagen en de belofte dat als ze die negen eerste vrijdag te communie gingen en biechten dat ze zo een toegangskaartje voor de hemel kregen.

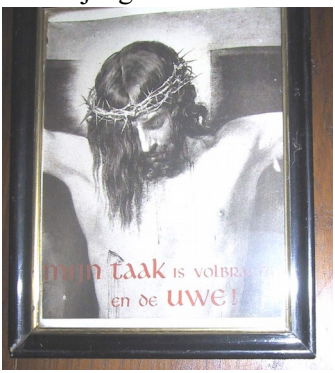

Op de weg naar de hemel was de biechtstoel een van de belangrijkste stations. We ontdekken de affichering in de wachtzaal. Wie het aandurft van de het doekje op te lichten die ziet dat er in iedere kluis knielenderwijs kon gemediteerd worden bij een prent die in de locatie is opgehangen. We vragen ons wel af of de biechteling dan beter in het donker kon zien dan wij modernere mensen.

Koor

Het sculpteerwerk in de O.-L.-Vrouwekerk is het mooiste van de drie kerken in Poperinge. Daar twijfelt nu niemand meer aan. Over die preekstoel hebben we het geen derde keer.

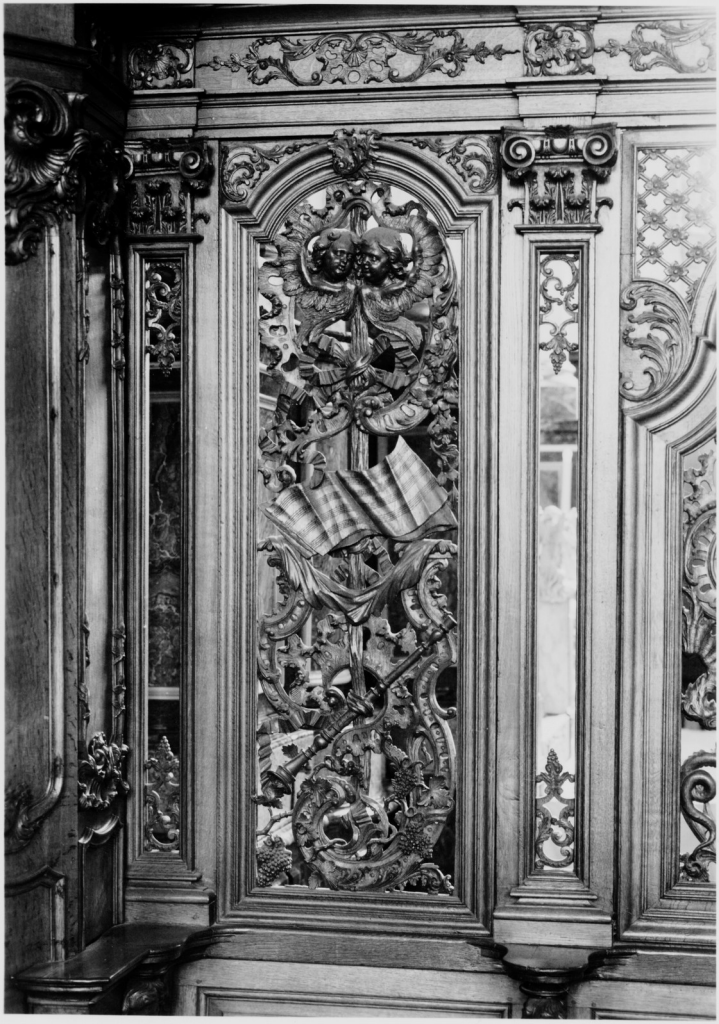

Ook de tafereeltjes van de biechtstoel zijn ‘assortie’ gekozen met het biecht en boeteproces. Petrus zal het ons niet kwalijk nemen dat we hem nog eens aan die haan herinneren! De boetvaardige zondares was geketend, David zong zijn spijt uit… en de rijke jongeling met het dikke varken wijst de boeteling op de terugkeer naar de Vader.

Wat het beeldhouwwerk betreft hield de bewondering voor het koor de stoet van bezoekers wat langer op.
Na de lofzang op de kunstvaardigheid van de schilder die het marmer imiteerde trokken we doorheen de marmeren wand richting sacristie.

Heilige vaten en monstrans

We vergezelden de gids naar de schatten van de kerk. De nieuwsgierigen drumden de enge sacristie binnen. Daar gingen voor de gelegenheid wat geheime deuren open. Fel beveiligde ijzeren met zand gevulde deuren waar de sleutel al eens was ontvreemd verbergen kostbare schatten. Alle kerkschatten zijn genummerd, geïdentificeerd en geïnventariseerd.. zo weet iedereen dat het meer dan een koud kunstje is om dat zilver en goud van eigenaar te doen verwisselen.

De pateen van deze kelk zetten we reeds op de eerste blz. Als voor 1920 er geen priester is in de familie van E.H. Carolus Devos hoort die kelk bij de kunstschatten van de kerkfabriek Onze Lieve Vrouw Poperinge. De kelk is niet zo oud, maar ze is een juweeltje van graveerkunst. De 12 apostelen met de attributen als hoofdthema en edelstenen in een massief gouden recipient.
De bewonderende ogen vielen op de kast met relieken. Enkel de reliek van Sint Christoffel wordt nog af en toe gebruikt. De H. Barbara verhuisde naar een andere kerk…..

De foto van E. H. Carolus Verhelst herinnert aan de stichting van de Zusters Paulientjes in de Boeschepestraat. De stichteres van de Paulientjes, Maria Josepha Devos heeft een van de weinige grafzerken uit de muur van de kerk.

Van de pastoor Verhelst is er een behoorlijke documentatie in het archief van de kerk. Het was een ondernemende priester.

Trouwens de parochie kent enkele opvallende figuren, de deken van de christenheid , E.H. Pieter Debuckere (16de eeuw)

was de 'nieuw gezinde' en woonde in de Onze Lieve Vrouw parochie[6] en E.H. Carolus Verhelst was de priester die in de tijd van de Franse Revolutie een Franse Generaal huwde, verkleed als officier, voor de deur van de kerk..

Wanneer de reliekenkast opengaat dan zien we op de gezichten een blik als ziet men de hemelpoorten opengaan.
De verwondering wordt nog versterkt op het moent dat Mr. Pastoor de reliekhouder aanwijst van de Franciscus Xaverius, waar de reliek blijkbaar uit verdwenen is… gestolen!
Wie durft zoiets?

---

[6] Niet in de Sint-Bertinusparochie? Hij wordt 1544 genoemd in de lijsten van de studenten aan de Leuvense Universiteit.

De al te kleine sacristie is goed geinstrumentaliseerd. Achter alle deuren is functionaliteit. De elektrische sturing en totaalhantering van de verlichting, de chauffage en de klokkentoren hebben geen geheimen voor Mr. Pastoor. Het gebeurt vaker dat de geestelijke vader van de parochie werktuigen hanteert. We zien hem jongleren met de hamer om de brandkast deskundig te openen…

Het hoofdaltaar

De mystieke ziel waant zich hier in de hemel. Maria is ten hemel opgenomen. De tint van het hout in het koor gaat naadloos over in de nieuwe brandramen. We kunnen ons inbeelden dat de eucharistieviering in hemelse sferen kan en kon gebeuren. Alle instrumenten loven de Vader in de hemel. De gelovige bijbelminnende ziel zal spontaan de psalmwoorden in de mond nemen: "Looft de Heer". Ook het kunstwerk van de communiebank en het koor, de credens, de engeltjes die de kelk opheffen…loven mee de schepper. Een kosmisch gebed. In de wolken, het blauw in de ramen komt de zon op voor 'goeden kwaden'… hier is alvast de harmonie volmaakt. "Wees uit 'één stuk", volmaakt zoals Uw Hemelse Vader volmaakt is."
Jonckers, de maker van de communiebank, is een echte kunstenaar. De Poperingenaar Wallyn de kunstenaar die het koor sculpteerde heeft een aanschouwelijk beeldwerk gemaakt over de instrumenten van de 17de eeuw.

De linker beuk

Er is een hele geschiedenis te vertellen rond het altaar van de Trinitariërs. Dat doen we hier niet.

De lezer moet maar eens rustig naar het retabel gaan zien. Het hele verhaal staat erop. De paus, Felix van Valois en Joannes van Malta[7], de slaven, die moeten vrijgekocht worden en in het goud de afbeeldingen van de geldtransactie en de bevrijding van de slaven.
De kerk had eertijds meerdere altaren. Nu nog staat aan de overkant het altaar van de Heilige Anna: een heilige die nog met een schilderij vereerd wordt in dezelfde kerk.
Een heilige die ook in Frans-Vlaanderen in meerdere kerken staat.
Eertijds stonden er nog twee altaren, waarvan de antipendia rechts en links in d kerk hangen. Het gaat om het altaar van de Engelbewaarder en dat van het H. Hart.
Hier links is het altaar van de broederschap van de drievuldigheid[8]. Het Slavetje is bekend. De instelling liet aan de leden toe geld in te zamelen (caritate: uit naastenliefde) om de slaven vrij te kopen. De beweegreden is duidelijk. De Moren bekeerden vele van die slaven. Ze werden dan beter behandeld. De missionaire motieven waren lonend.
De afbeelding op de retabel spreken voor zich.
Het geheel is majestueus.

Alle beeldhouwwerk en kunst was werkelijkheidsonderricht en visuele presentatie om de vaak analfabetische gelovige te onderrichten. De boekdrukkunst had nog geen democratische impulsen gekregen. En de catechismussen waren nog niet figuratief genoeg om in het onderwijs de gelovigen genoeg figuratief te helpen. Maar we moeten toegeven dat de doorsnee katholiek heel wat meer wist te vertellen en heel wat meer van de symboliek zal begrepen hebben dan het nu het geval is. Was de viering in een dode vreemde taal: het Latijn, toch zal de

---

[7] Hier wordt wel eens een andere persoon genoemd. Stof voor professionelen.
[8] Drie-eenheid is misschien juister, maar het wordt doorgaans zo aangeduid.

kerkganger geweten hebben waarom die slang onder voet van Maria een appel in zijn bek had[9].

Bemerk de hoppebel als ornament in de rand (biechtstoel).

En de volksdevotie die leeft voort. De broederschap van de Trinitariërs is verbonden met de drie-eenheid. Het schilderij

[9] Ook al staat er niets over een appel in Genesis. Het gaat er om een vrucht.

van Stefanus achteraan bij de doopvont toont in een visioen de drie-eenheid. Op het feest van de martelaar worden in de kerk bij wijze van devotie, gods-vrucht, de mensen bewogen om in hun wensen het Godsvertrouwen een plaats te geven.

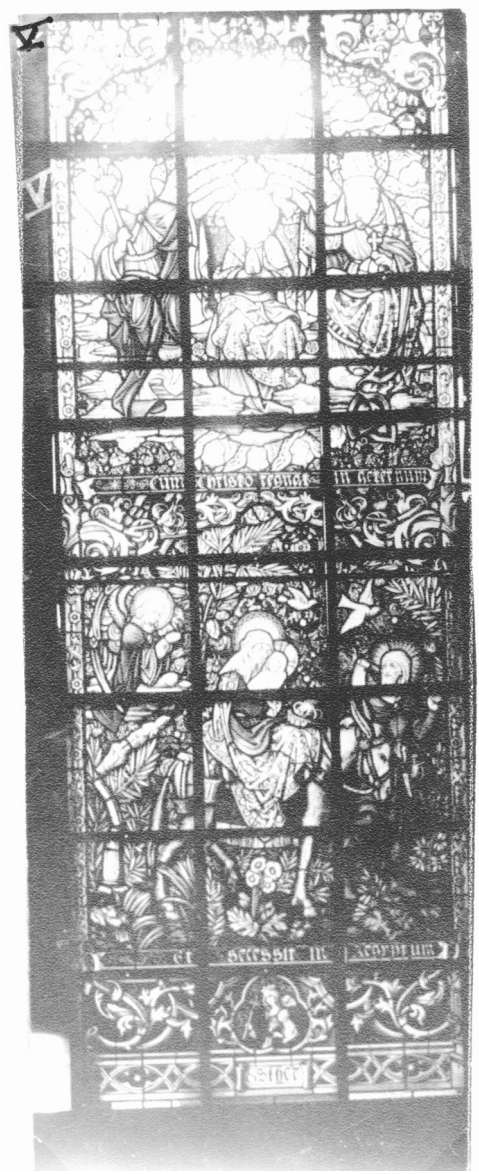

Van het Slavetje voorbij de mooie Onze Lieve Vrouw weelderig versierd met kant. Het echte handwerk, uren werk, tooit de sokkel.
In de nissen tronen twee Mariabeelden die concurreren in schoonheid en aristocratische pracht.

Dat is een van de oude brandramen.

De bruine lindehouten figuur glimlacht warm, zuiver en stralend.

Het kantwerk is van Poperingse makelij en de biechtstoel ornamenten hebben heel bescheiden een verwijzing naar de hoppe.

Mooiste schilderij

Mr. Pastoor heeft spots op de schilderijen gericht. Zo zien we zeer goed – waar de gids terecht op wees – het licht komt telkens vanuit de belangrijke figuur op het schilderij.

Het typevoorbeeld is hier zeker de Verrezen Christus. De experimenterende Thomas wordt door Johannes weerhouden. Hij legt de vinger niet in de wonde en .. Petrus registreert de reactie van de Verrezene.
Een momentopname om bij te wonen.

Grisaille

Rest ons nog de grisaille links achteraan. De luiken van het altaar werden opengevouwen bij feestdagen. Zoals trouwens ook het draaiend nisje vooraan, waar de monstrans kon worden geëtaleerd op feestdagen een andere achtergrond kleur had.
Als het feest was dan moest dat ook opvallen.

De kleurige wand draaide open. Op de gewone dagen was er een grijs getint beeld. Als er feest was waren er vaker vreemde – herkenbare – gebeurtenissen. Soms dwarrelden er rozenblaadjes uit een opening boven het altaar. Dat deed de mensen denken op de vurige tongen. Ja, dan was het Pinksteren, of er zweefde een duif en er was groot ‘gedruis’.

Onze gids weet te vertellen dat er wellicht zo’n instrumentarium (om wind te laten horen) bij het erfgoed van de kerk staat.
Bewonderend eindigen we bij het graf.
De gids had ons al duidelijk gemaakt dat een kruis zonder ‘versieringen’ geen ‘echt’ kruis is. De verlossing gebeurde wanneer Jezus de ‘g’eest gaf….

Het graf

Bij het graf staan hier de houten gekalkte beelden met de genegenheid van de volgelingen. Ook al wordt Petrus nog een keer gewezen op het hanengekraai de wenende bekeerlingen zalft zijn voeten.

Als we de kerk van sclerose verdenken, dan spreekt het gebouw hier niet van een versteende fossiele restant. We worden voortdurend geconfronteerd met de titel van een boek: “Gewijd of vervlogen.

Generaties hebben zich aan dat vertrouwen gewijd. Wie onbevangen durft ingaan op de houten, stenen, glazen, kalken boodschap die komt bij de kern.
Onze voorouders hadden een basaal vertrouwen en hebben dit met alle kunstzin, eenvoud en bewogenheid vertaald.

Het tabernakel met de cherubs

We danken
de gids.
,

Inhoudsopgave

Aan het kerkportaal.....2
Rechter zijbeuk.....4
Stefanus.....5
Pastoor van Ars.....6
Koor.....7
Heilige vaten en monstrans.....10
Het hoofdaltaar.....14
De linker beuk.....14
Mooiste schilderij.....18
Grisaille.....19
Het graf.....20